

Tájékoztató

Bevezetés

A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Szkt.) 2020. január 1-jei hatálybalépése alapvető változásokat hozott a szakképzés rendszerében. Az új rendszer 2020. szeptember 1-jétől kezdett láthatóan működni, jogszabályi háttérét az Szkt. mellett a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Szkr.) teszi teljessé. A változások következtében jelentősen átalakult a szakképző intézmények struktúrája, alapvetően megváltozott az oktatás, képzés szerkezete, gyökeresen átalakult az állam általi elismertséget adó középfokú képesítések halmaza és nagy változások történtek a vizsgáztatás rendszerében is.

Jelen anyagban e változásoknak az új típusú szakmai vizsgához, vizsgáztatáshoz kapcsolódó, azokkal szorosabban összefüggő elemei kerülnek bemutatásra és természetesen részletezésre kerülnek a szakmai vizsgák megmaradó (korábbi vizsgáztatási rendszerből átvett) és változó elemei, szabályai is.

Az új szakképzési rendszer főbb jellemzői:

Az Szkt. a szakképzés két alapvető intézményeként a szakképző iskolát és a technikumot jelöli meg (Szkt. 16. §). Ezen túlmenően beszélhetünk többcélú szakképző intézményekről, amelyek szakképzési és köznevelési feladatokat (pl. kollégium, gimnázium) egyaránt ellátnak, de működésükben a szakképzésnek, a szakképzési alapfeladat-ellátásnak van domináns szerepe. Az átalakult szakképzési rendszer meghatározó intézményeként szerepelnek továbbra is a szakképzési centrumok, amelyek szakképzési feladataikat a szakképző intézményeik által látják el.

Meg kell említeni, hogy az új jogszabályi környezetben a korábbi szakiskolák, speciális szakiskolák, valamint az új, nemzeti köznevelésről szóló törvény (a továbbiakban: Nkt.) szerinti szakgimnáziumok nem tartoznak az Szkt. által definiált szakképző intézmények közé (noha sajátos szabályozás, Nkt. szerinti kerettantervek alapján – korlátozottan – folytatnak, folytathatnak egyes szakmák, részsakmák és szakképesítések megszerzésére irányuló képzéseket)

Jelentős változás, hogy megszűnt az Országos Képzési Jegyzék (OKJ), helyét egy új, kettős szakmastruktúra vette át. A kizárólag szakképző intézményekben megszerezhető – új megnevezésükkel – szakmákat a jogszabályban (az Szkr. mellékletében) kiadott Szakmajegyzék tartalmazza (ld. Szkt. 10. §). Ebben lényegesen kevesebb szakma szerepel, mint az OKJ-ban, hiszen a korábbi kizárólag iskolarendszeren kívüli képzésben megszerezhető szakképesítések már nem itt szerepelnek és a korábbi OKJ-s szakképesítések közül is több átalakításra, összevonásra került. (A Szakmajegyzék az összetettebb, bonyolultabb foglalkozások, munkakörök, tevékenységi körök ellátására képesítő, hosszabb képzési idejű szakmákat tartalmazza). A felnőttképzés rendszerében megszerezhető képesítések továbbra is szakképesítés megjelölést kaptak, viszont nem maguk a szakképesítések, hanem a megszerzésükre irányuló szakmai képzések ún. programkövetelményei szerepelnek hivatalos jegyzéken. (Ld. Szkr. 16-19.§-ok) (A programkövetelmények jegyzékében az egyszerűbb vagy speciálisabb területre képesítő, rövid képzési idejű, illetve gyorsabban változó tartalmú képzések jelenhetnek meg.)

A Szakmajegyzékben szereplő szakmák szakmai tartalma ún. képzési és kimeneti követelményekben kerültek meghatározásra, amelyek nem jogszabályban, hanem a szakképzésért felelős miniszter

hivatalos kiadványaként, az általa vezetett minisztérium honlapján kerülnek közzétételre. A képzési és kimeneti követelmények normatív rendelkezést nem tartalmazhatnak, a honlapról nem távolíthatók el, archiválásukra a digitális archiválás szabályait kell alkalmazni.

A kimeneti követelmények a szakképzésért felelős miniszter minősített elektronikus aláírásával és időbélyegzővel vannak ellátva. (Ld. Szkt. 11. §, Szkr. 12. §)

A Szakmajegyzékben szereplő szakmák alapvetően két csoportba sorolhatók (ugyanúgy, mint a korábbi iskolarendszerű szakképzésben oktatható szakképesítések). Az egyik csoportjukat az alapfokú iskolai végzettségre épülő szakmák alkotják, míg a másik csoportba az érettségi végzettségre épülő (jellemzően technikus) szakmák tartoznak.

A szakképző intézmények közül az alapfokú iskolai végzettségre épülő szakmákat a szakképző iskolákban, az érettségi végzettségre épülő szakmákat a technikumokban lehet megszerezni. A szakképző iskolai képzés jellemzően 3 éves és a képzés közismereti tartalmat is magában foglal. Szakképző iskolában érettségi végzettséggel is lehet szakmát szerezni, ekkor a képzés közismereti tartalom nélküli és kétéves. A technikumokban a képzés jellemzően 5 éves és a képzés végén egyszerre érettségi végzettséget és szakmát is ad. [Az érettségi vizsga egyes vizsgatárgyai az utolsó évet megelőző tanévben előrehozott érettségi vizsgaként teljesíthetők (ld. Szkr. 258. §), a szakmai vizsga eredménye pedig emelt szintű érettségi vizsgatárgynak számít (ld. Szkt. 92. §).] A technikumokban szintén be lehet kapcsolódni a képzésbe érettségi végzettség birtokában, ekkor a képzés szintén csak szakmai tartalommal bír és 2 éves.

Az új szakképzési rendszerben a szakképző intézményben a Szakmajegyzékben meghatározott szakmára felkészítő oktatást szakmai oktatásnak nevezzük. A szakképző intézményekben kétféle jogviszonyban lehet részt venni a szakmai oktatásban: a tanuló tanulói jogviszonyban, a képzésben részt vevő személy felnőttképzési jogviszonyban áll a szakképző intézménnyel (Ld. Szkt. 53. §). Tanulói jogviszony tanköteles kiskorúval, továbbá a nappali rendszerű szakmai oktatásban részt vevő tanulóval hozható létre annak a tanévnek az utolsó napjáig, amelyikben a tanuló a huszonötödik életévét betölti. Minden más esetben a szakképzésben részt vevő a felnőttképzésről szóló törvény szerinti felnőttképzési jogviszonyban áll a szakképző intézménnyel. (A szakmai oktatásban résztvevők a továbbiakban egységesen tanulóként jelennek meg az anyagban, ha a képzésben résztvevő személyre adott esetben eltérő szabály vonatkozik, akkor az külön jelölésre kerül.)

A szakmai oktatás két szakaszra, ágazati alapoktatásra és ezt követő szakirányú oktatásra tagolódik (ld. Szkt. 74-75. §). A két oktatási szakaszt az ágazati alapvizsga választja el. Az ágazati alapoktatás magában foglalja az adott ágazat (az ágazatok megjelölése a Szakmajegyzékben található) közös szakmai tartalmait a képzési és kimeneti követelményekben meghatározottak szerint. Az ágazati alapoktatást minden esetben és kizárólag szakképző intézményben kell megszervezni. Az ágazati alapoktatás ágazati alapvizsgával zárul. (A tanuló a sikeres ágazati alapvizsga birtokában léphet tovább a szakirányú oktatásba, vehet részt a duális képzésben, köthet szakképzési munkaszerződést.) A szakképző iskolában az ágazati alapoktatás a 9. évfolyamon, a technikumban a 9. és a 10. évfolyamon zajlik. Ha a képzés közismereti tartalom nélküli, érettségi végzettséggel kizárólag szakmai vizsgára történő felkészítés, akkor a szakmai oktatás első félévében kerül sor az ágazati alapoktatásra és ezt követően az ágazati alapvizsgára. (Ld. Szkr. 222. §)

A szakirányú oktatás keretében a tanuló elsajátítja a szakma keretében ellátandó munkatevékenységekhez szükséges ismereteket és készségeket, képessé válik azok gyakorlatban történő alkalmazására, és mindezek eredményeképpen megfelelően felkészülhet a szakmai vizsgára. A szakirányú oktatás – technikumban a harmadik esztendőőtől (11. évfolyam), szakképző iskolában a második évtől (10. évfolyam) – már nem kizárólag csak a szakképző intézményben, hanem ún. szakképzési munkaszerződéssel duális képzőhelyen is folyhat. (Pontosabban szakképző intézményben a szakirányú oktatásakor teljesíthető, ha nincs olyan duális képzőhely, amely a tanulót fogadni tudná.) Ha a tanuló a szakirányú oktatásban szakképzési munkaszerződéssel vesz részt, havonta munkabérre jogosult. A tanuló szakképzési munkaszerződés alapján kapott munkabére akár 3-5-ször magasabb, mint a korábbi tanuló szerződés alapján járó juttatás.

A tanuló akár a szakirányú oktatás egészét végezheti a duális képzőhelyen, vállalati körülmények között. Azaz nem csupán a korábbi rendszer szerinti szakmai gyakorlatot töltheti a tanuló a gazdálkodó szervezetnél, hanem egységként kezelve az elméleti és gyakorlati szakmai ismereteket, akár a szakma egészét sajátíthatja el a tanulója duális képzéskörében, vállalati körülmények között.

A vállalatnál tölthető hosszabb idő (a vállalat lehetőségeitől, elkötelezettségétől és szakmai háttérétől függően akár a teljes szakirányú oktatás időtartama) magasabb felkészültséget is vár el a duális képzőhelytől, ugyanakkor nagyobb lehetőséget is biztosít arra, hogy a nála lévő tanulót mielőbb be tudja vonni az értékeremtő munkába. Ezt támogatja az is, hogy az új képzési struktúra megteremti a lehetőségét a tömbösített képzésnek, elősegítve azt, hogy a tanuló hosszabb, összefüggő tanulási időt töltsön valós munkakörnyezetben.

Az új rendszerű szakképzésben minden tanuló vagy ösztöndíjat kaphat, vagy –amennyiben szakképzési munkaszerződéssel duális képzésben vesz részt, akkor –pénzbeli juttatásként munkabérre jogosult. Az ösztöndíj mértéke a technikumban folyó ágazati alapoktatásban a minimálbér 5%-a, a szakképző iskolában folyó ágazati alapoktatásban 10%-a. A szakképző intézményben folyó szakirányú oktatásban tanulmányi eredménytől függően (legalább 2,0 átlag esetén) a minimálbér 5-35%-a. A munkabér mértéke a minimálbér 60–100%-a lehet. Az egyszerű pályakezdési juttatás az első szakma megszerzéséhez kapcsolódik, mértéke a vizsga eredménytől függően a minimálbér 80-180%-a.

II. A szakmai vizsga új rendszere

Általános jellemzők:

Az új szakképzési rendszer szakmai vizsgájának meghatározása: „állami vizsga, amely a szakirányú oktatás során megtanult, a képzési és kimeneti követelményekben az adott szakmára speciálisan előírt szakmai ismeretek elsajátítását országosan egységes eljárás keretében méri” lényegében nem jelent változást a korábbi vizsgafogalomhoz képest. A változás lényege, mint ahogy szokott lenni a részletekben érhető tetten. A következőkben a leglényegesebb elemek kerülnek kiemelésre: Szakmai vizsga csak a szakképző intézményekben oktatott, Szakmajegyzékben szereplő szakmák esetén tehető.

Szakmai vizsga csak akkreditált vizsgaközpontban tehető le, szakmai vizsgát csak akkreditált vizsgaközpont szervezhet.

A szakmai vizsga vizsgabizottsága 3 tagú, azonban feladataik jelentősen eltérnek a korábbiaktól (és nincs vizsgabizottsági elnök).

A szakmai vizsga vizsgabizottságát az akkreditált vizsgaközpont bízza meg.

Ennyi bevezető után nézzük részletesebben. A korábbi OKJ-s rendszer minden szakképesítésére egységesen vonatkozó komplex szakmai vizsgáztatás helyett, az új szakképzési rendszerben kétféle mérési, értékelési eljárást megvalósító vizsgáról beszélhetünk. Az egyik a szakmai vizsga, amely kizárólag a Szakma jegyzékben szereplő szakmák esetében alkalmazható, alkalmazandó, míg a másik típusú vizsga a képesítő vizsga, amely a programkövetelményekben megjelölt szakképesítések megszerzésére irányuló vizsgát jelenti. A két vizsgában közös, hogy mindkettőt csak akkreditált vizsgaközpont szervezheti meg és bonyolíthatja le, ugyanakkor a szakképzés jogszabályi rendszerében (Szt., Szkr.) szereplő vizsgáztatási előírások kizárólag a szakmai vizsgák keretében jelentenek jogszabályon alapuló kötelezettséget (a képesítő vizsgára jelenleg egyáltalán nincsenek jogszabályi előírások). Ez azt is jelenti, hogy a szakmai vizsgáztatás keretében a korábbiaknál számottevően kevesebb szakma tekintetében, és adott időszak vonatkozásában valószínűsíthetően kevesebb szakmai vizsgára is fog sor kerülni. (Viszont, mivel az iskolai rendszerű képzésben tanulók száma nem változik számottevően, így a csökkenés nem az iskolai vizsgák számának csökkenéséből, hanem a korábban a felnőttképzésben megszervezett komplex szakmai vizsgák megszűnéséből fog adódni, amelyet némiképp kompenzálhat, hogy az új struktúrában többen fognak majd részt venni a szakképző intézmények által szervezett „felnőttoktatásban”.)

Az akkreditált vizsgaközpont:

Mint a bevezetőben is láthattuk, jelentősen változik a vizsgaszervezők köre, feltételrendszere is. Az új szakmai vizsgáztatási struktúrában a szakmai vizsgák megszervezését, lebonyolítását önállóan és teljes körű felelősséggel az akkreditált vizsgaközpontok fogják ellátni. A korábban (a kormányhivatalok által kiadott) vizsgaszervezési jogosultsággal rendelkezők az újszakmai vizsgáztatásban nem vehetnek részt. Az Szt. 125. § (9) bekezdése alapján a szakképző intézmények 2025 végéig átmeneti jelleggel megkapták a szakmai vizsgáztatás lehetőségét, azonban ezen időpont után szakmai vizsgát már ők sem szervezhetnek, csak ha időközben akkreditált vizsgaközponttá válnak. Az akkreditált vizsgaközpontok függetlenek a szakképző intézményektől is, a szakképző intézményekben a szakmai vizsgára felkészülésüket eredményesen teljesített tanulók gyakorlatilag bármelyik akkreditált vizsgaközpontban jelentkezhetnek szakmai vizsgára.

Nézzük, hogy mi is az akkreditált vizsgaközpont és milyen feltételekkel lehet akkreditált vizsgaközponttá válni. A vonatkozó jogszabályi háttér szerint vizsgaközpontként az akkreditálható, ami megfelel az MSZ EN ISO/IEC 17024 számú személyek tanúsítását végző testületek általános követelményeit rögzítő szabványban foglaltaknak, rendelkezik a szakképzésért felelős miniszter által képzési területenként(KSH KEOR) kidolgozott ún. tanúsítási rendszerkövetelményekben (Id.ikk.hu honlapon) meghatározott feltételekkel, rendelkezik az akkreditálási kérelemben megjelölt képzési területhez tartozó valamennyi szakma, illetve szakmai képzéshez kapcsolódóan megszerezhető szakképesítés tekintetében legalább egy vizsgahelyszínre vonatkozóan a szakmára, illetve szakmai képzéshez kapcsolódóan megszerezhető szakképesítésre meghatározott szakmai, tárgyi és személyi feltételekkel, és azokat folyamatosan biztosítani képes.

A feltételrendszerből látható, hogy nem lehetséges csak egy vagy néhány szakma esetében akkreditációt kezdeményezni, hanem kizárólag csak egy (vagy több) képzési terület (annak minden szakmája, szakképesítése) esetén lehet vizsgaközponti jogosultságot szerezni. Emellett lényeges, hogy az akkreditáláshoz nem csak a vizsgáztatással összefüggő jogszabályi feltételek folyamatos meglétét szükséges igazolni, hanem teljesíteni kell a vonatkozó szabvány szerinti követelményeket is. A vizsgaközpontok akkreditálását a Nemzeti Akkreditáló Hatóság végzi, amely az eredményes eljárást követően akkreditálási okiratot ad ki, amely a rajta feltüntetett időpontig jogosít szakmai vizsga, illetve képesítő vizsga szervezésére. {Figyelemmel arra, hogy az akkreditálásra történő felkészülés és az akkreditálási folyamat összetett és hosszabb időt igényel, az új vizsgarendszerre történő átállást segíti továbbá, hogy az Szt. [125. § (10) bek.] és az Szkr. [298. § (3) bek. e) pont] átmeneti időszakra vonatkozó rendelkezései szerint, ha (még) nincs a vizsgáztatni kívánt szakma vagy szakképesítés esetén akkreditált vizsgaközpont, akkor a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter az Innovatív Képzés támogató Központ útján gondoskodik a vizsga megszervezéséről.}

A szakmai vizsga előkészítése:

A szakmai vizsgákat – figyelemmel a szakmák szakképző intézményben történő megszerezhetőségére az iskolai rendszerű oktatás, a tanév rendjéhez igazodóan, a korábban megszokott vizsgaidőszakokban (február-március, május-június és október-november hónapban) lehet megszervezni, lebonyolítani. Az akkreditált vizsgaközpont a vizsgaidőszakon belül részben saját maga határozza meg a vizsga vizsgatevékenységek időpontjait, részben igazodik a szakképzésért felelős miniszter által jóváhagyott központi vizsganapokhoz (erről részletesebben lesz később szó). Itt egy bekezdés erejéig tárgyaljuk az úgynevezett részs szakmák vizsgáztatási szabályait is. A részs szakmák a korábbi részs zakképesítésekhez hasonlóan egyes szakmáknak olyan önállóan elkülöníthető része, amely legalább egy munkakör betöltéséhez szükséges kompetenciák megszerzését teszi lehetővé

A részs szakmák képzési és kimeneti követelményeit az őket magukba foglaló szakmák képzési és kimeneti követelményei tartalmazzák. A részs szakmák képzési ideje jelentősen rövidebb a szakmáknál, nem tud a tanévekhez igazodni. Részs szakmák megszerzésére a műhelyiskolaként is működő szakképző iskolákban (hátrányos helyzetűek számára, illetve SNI képzések keretében), valamint felnőttképzésben is van lehetőség. A részs szakmák megszerzésére irányuló vizsgák szakmai vizsgák azzal, hogy az akkreditált vizsgaközpont által meghatározott időpontjuknak nem szükséges a vizsgaidőszakokhoz igazodniuk.

A tanulók az általuk tanult szakma szakmai vizsgájára személyesen vagy meghatalmazott útján, írásban jelentkezhetnek a (választott) akkreditált vizsgaközpontnál, az akkreditált vizsgaközpont által meghatározott formában. (Természetesen az is lehetséges, hogy a vizsgázókat felkészítő szakképző intézmény, a vizsgázók megbízása alapján, csoportosan jelentkezeti a tanulókat a szakmai vizsgára.) A korábbi gyakorlattal összhangban a jelentkezéskor kell igazolni a vizsgára bocsátás feltételeinek meglétét (vagy jelezni azt, hogy azok a vizsgaidőpontjáig fognak teljesülni) és a felmentési kérelmeket. Az egyes vizsgaidőszakok tekintetében a jelentkezési határidők igazodnak a korábbi rendszerben már megszokott időpontokhoz.

Az akkreditált vizsgaközpont:

A jelentkezések alapján kialakítja szakmánként a vizsgacsoportokat (maximum 32 fő, Szkt. szerinti maximális osztálylétszám) és bejelenti a szakképzési államigazgatási szerv által működtetett elektronikus vizsgarendszerbe, megbízza a vizsgafelügyelőt és a vizsgabizottság további tagjait, valamint kijelöli a szakmai vizsga jegyzőjét, az interaktív vizsgatevékenység felügyelőjét és a technikai feltételek folyamatos biztosításáért felelősszemélyt és elkészíti a lebonyolítási rendet, legkésőbb a szakmai vizsga megkezdése előtt legalább hét nappal a vizsgatevékenységek helyszínéről és időpontjáról és a szakmai vizsgával kapcsolatos további tudnivalókról tájékoztatja a vizsgafelügyelőt, a vizsgabizottság további tagjait, a vizsgázókat és a szakmai vizsga lebonyolításában közreműködő személyeket, a tájékoztatással egyidejűleg megküldi a vizsgafelügyelőnek és a vizsgabizottság további tagjainak a projektfeladat leírását és a szakmai vizsga lebonyolításának tervezett rendjét.

Az előzőekben felvázolt szakmai vizsga előkészítési tevékenységekből látható, hogy az eddigi (OKJ-s) vizsgáztatási gyakorlathoz, feladatokhoz képest egyetlen lényeges különbség van, ez pedig a vizsgabizottság akkreditált vizsgaközpont általi megbízása. Ez az eltérés már előre jelzi, hogy az akkreditált vizsgaközpont a korábbi vizsgaszervezőhöz képest nagyobb hatáskörrel és önállósággal rendelkezik, amely egyben nagyobb felelősséget is maga után von.

A vizsga előkészítése ütemezésének, feladatainak hasonlóságából az is következik, hogy a vizsgabizottság, de különösen a vizsgafelügyelő időben történő megbízásához a korábbi OKJ-s bejelentési határidőket (45 nap) kell szem előtt tartani a területi gazdasági kamara vizsgafelügyelő személyére vonatkozó javaslatának megkéréséhez.

Az akkreditált vizsgaközpont az előkészítő feladatok lezárásaként gondoskodik a szakmai vizsga helyszínének előkészítéséről, személyi és tárgyi feltételeinek a szakmai vizsga során történő folyamatos biztosításáról

A szakmai vizsga jellemzői:

Rátérve a szakmai vizsga tényleges lebonyolítására, a korábbi rendszerhez képest megint jelentős eltérésekkel, de azonosságokkal is találkozunk.

Nézzük először az eltérést, a szakmai vizsga felépítését. Az Szt. szerinti szakmai vizsga minden esetben két lényeges részből áll. Az egyik vizsgarész az ún. központi interaktív vizsgatevékenység, amelynek keretében a szakképzésért felelős miniszter által jóváhagyott (a vizsgán megszerezhető szakma szakmai ismeretkörét felölelő) feladatbankból számítógép által véletlenszerűen generált vizsga feladatsort kell megoldani. Ennek lehetséges központi időpontjait (a vizsgaidőszakokhoz igazodóan) a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter jelöli ki és teszi közzé az általa irányított minisztérium (ITM) honlapján, illetve Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH) honlapján. Ez a vizsgarész számítógépen keresztül, zártrendszerű vizsgarendszerben fog működni és ebben történik az eredményekért ékelése és közzétevése is. Az átmeneti időszakban azonban még lehetséges, hogy a feladatbankból véletlenszerűen generált vizsga feladatsort papír alapon kell megoldani és kiértékelni.

A másik vizsgarész az ún. Projektfeladat, amelyet az akkreditált vizsgaközpont készít el, és amely a szakma jellegétől és az akkreditált vizsgaközpont döntésétől (az akkreditált eljárásrendjétől, szabályaitól) függően lehet a projektfeladat keretében részben vagy egészben megvalósított gyakorlati vizsgamunka, vizsgaremek, vizsgamű vagy egyéb vizsgaprodukció, vagy záródolgozat vagy portfólió. Ezen összetett feladattal a gyakorlati felkészültség átfogóbb felmérésére nyílik lehetőség. Az elkészült projektfeladatot a vizsga utolsó szakaszában, szóban az adott szakma folytatásához szükséges ismeretek ellenőrzésére is kiterjedően meg kell védeni. A védelem szintén a szakma jellegétől függően lehet rövid prezentáció, a feladat eredményének (működésének) rövid bemutatása vagy szakmai beszélgetés a feladat végrehajtásának lépéseiről, azok szakszerűségéről, a feladat alternatív megoldásának esetleges lehetőségeiről stb. E vizsga részidőpontját az akkreditált vizsgaközpont határozza meg (természetesen a központi interaktív vizsganapok és a vizsgaidőszakok keretei figyelembevételével)

A fentiek alapján látható, hogy bár a korábbi vizsgák írásbeli, gyakorlati, szóbeli elemei „nyomokban” megjelennek, az új vizsgastruktúra más jellegű, összetettebb felkészültséget és önállóbb munkát vár el a vizsgázótól.

A bevezetésben említett azonosságokra rátérve elmondható, hogy a szakmai vizsga időbeli kereteiben, lehetőségeiben nem történt változása korábbi gyakorlathoz képest. A vizsgát a kezdéstől számított 30 napon belül kell befejezni, az interaktív vizsgatevékenység 8:00 és 18:00 óra, a projektfeladat 7:00 és 19:00 óra között kerülhet végrehajtásra. A napi vizsgaidő maximum 8 óra lehet és egy vizsgázó számára a vizsgára maximum 3 különböző napon kerülhet sor (pl. első nap 2 órás interaktív vizsgatevékenység, második nap a projektfeladat 5 órás része, a harmadik nap a projektfeladat befejezése és 10 perces védekezője összesen 4 óra időtartamban).

E szakaszt végezetül egy újabb jelentős eltéréssel zárjuk, ez pedig a vizsga nyelve. Az új jogszabályi háttér lehetővé teszi, hogy a szakmai vizsgára részben vagy egészben idegen nyelven kerülhessen sor. Az akkreditált vizsgaközpontnak minden esetben biztosítani kell a magyar nyelvű vizsgázás lehetőségét, de emellett szabadon dönthet valamely idegen nyelvű vizsgáztatás lehetőségéről is (természetesen az akkreditálási követelményeknek a választott idegen nyelv tekintetében is meg kell felelni)

A szakmai vizsga lebonyolítása, a vizsgabizottság működése:

A korábbi gyakorlatból megszokott „alapszabály” miszerint a szakmai vizsgát a lebonyolítási rend szerint kell lebonyolítani, az új szakmai vizsgák esetén is megmaradt. További azonosság a régi és az új rendszer között, hogy a vizsgahelyszínek megfelelőségét továbbra is írásban kell rögzíteni, amelyet a vizsgafelügyelő és a vizsgabizottság további tagjai aláírásukkal hitelesítenek. Szintén nem újdonság, hogy az egyes vizsgatevékenységek a lebonyolítási rendben meghatározott személyek jelenlétében kezdhetők meg és folytathatók le. Jelentős az eltérés ugyanakkor a vizsgabizottság összetételében, feladatkörében. Az új vizsgabizottság összetétel és feladatellátás tekintetében igazodik a személyek tanúsítását végző testületek általános követelményeit rögzítő szabványban meghatározott mérési, értékelési struktúrához. Ennek megfelelően a vizsgabizottság minden tagjának van egy fő feladata, szerepköre, amelyet nem oszthat meg, adhat át más bizottsági tagnak. A vizsgabizottság tagjaival szembeni általános elvárás, hogy rendelkezzenek a vizsgán megszerezhető szakma oktatásához jogszabályban előírt feltételekkel (ez pl. alapvetően megegyezik a korábbi elvárásokkal).

Így a vizsgafelügyelő ellenőrzi a vizsga előkészítését (a vizsgázók vizsgára bocsáthatósága, a vizsgafeltételek, egészséges, biztonságos vizsgakörülmények megléte), ellenőrzi a vizsgán felhasznált dokumentumokat (vizsgajegyzőkönyv, feladatleírások, ülésrend, a vizsga adatainak rögzítését biztosító dokumentumok, tűz- és munkavédelmi oktatás jegyzőkönyve, stb.), formai, tartalmi megfelelőségüket (alkalmasak-e az értékelési folyamathoz szükséges adatok, időpontok, információk rögzítésére) – e feladatba bevonhatja az érintett vizsgabizottsági tagokat is (az interaktív vizsga esetén különösen fontos a dokumentálás lehetősége, hiszen ott a „virtuális térben” zajlik a vizsga, ezért nem lehet a „dolgozatra” feljegyezni, hogy pl. mosdóba kiment, bejött), tájékoztatja a vizsgázókat a vizsga általános és az egyes feladatokkal kapcsolatos szabályairól, a vizsga várható ütemezéséről, vezeti a vizsgát, felügyeli a vizsga folyamatának jogszerűségét, a nyugodt, biztonságos

feladatvégzést biztosító feltételek folyamatos meglétét,
felügyeli a jegyzőt, gondoskodik a szabályszerű iratokról, hitelesítésükről,
ellen jegyzi az értékelési folyamat eredményének dokumentumait, jóváhagyja a vizsgajegyzőkönyvet

feladatvégzést biztosító feltételek folyamatos meglétét,
felügyeli a jegyzőt, gondoskodik a szabályszerű iratokról, hitelesítésükről,
ellen jegyzi az értékelési folyamat eredményének dokumentumait, jóváhagyja a vizsgajegyzőkönyvet.

Összességében elmondható, hogy a vizsgafelügyelő a korábbi vizsgaelnök irányító, felügyelő szerepkörét ellátja, de nem vesz részt konkrétan a vizsgáztatás folyamatában, és mint később látjuk, a vizsgaeredményre irányuló döntési folyamatban sem. Egyetlen fontos döntési hatásköre azért mégis van, a vizsgafelügyelő bármikor felfüggesztheti a vizsgát, ha a lebonyolítás jogszerű feltételei (amelybe természetesen a nyugodt vizsgalétkör és a biztonságos, balesetmentes vizsgakörülmények is beleértendő) nem biztosítottak. Fontos még megjegyezni, hogy ha a szakmai vizsga nyelve nem magyar, vagy a képzési és kimeneti követelmény a vizsgára bocsátás feltételeként középfokú nyelvvizsgát ír elő, és vizsgán idegen nyelvi követelmények is vannak, akkor legalább a vizsgafelügyelőnek a szakmai vizsga nyelvét anyanyelven kell beszélnie, vagy abból a KER szerinti C1 szintű államilag elismert nyelvvizsgával kell rendelkeznie.

A vizsgabizottság következő tagja az ún. mérést végző tag. Ő a lebonyolítási rend szerint vesz részt a vizsgáztatásban, fő feladata a projektfeladat lépései megvalósításának (és feladattól függően akár végrehajtási sorrendjének, módjának, az egyes lépések időtartamának) ellenőrzése, a feladattal kapcsolatos eredmények (és feladattól függően akár a feladatok sorrendjének, az egyes lépések időtartamának, szakszerűségének, a használt eszközöknek, az alkalmazott módszereknek) a rögzítése. E feladat kiemelt fontosságát jelzi, hogy a vizsgabizottság mérést végző tagjával szembeni további követelmény, hogy a megbízásidőpontjában is rendszeres oktatási tevékenységet folytasson (a vizsgán megszerezhető szakmaismeret körében).

A vizsgabizottság harmadik tagja az értékelést végző tag. Ő tevékenyen, érdemben nem vesz, nem vehet részt a mérés (vizsgáztatás) folyamatában (pártatlanság, függetlenség biztosítása), hanem a mérést végző tagtól kapott adatok(eredmények) és információk (feladattól függően a végrehajtási sorrend, mód, szakszerűség, az egyes lépések időtartama stb.) alapján elvégzi az értékelést (az akkreditált vizsgaközpont által kidolgozott feladathoz elkészített értékelési útmutatóhoz igazodóan). Ezt követően az értékelés eredményét bemutató dokumentációt a vizsgafelügyelő általi ellenjegyzést követően továbbítja az akkreditált vizsgaközpont vezetőjének.

A vizsgabizottság munkájával kapcsolatban a vonatkozó jogszabályi háttér kimondja, hogy a vizsgabizottság tagjai együttesen és az általuk külön-külön ellátott feladatok tekintetében önállóan is felelősek a szakmai vizsga szabályos és zavartalan lefolytatásáért.

Emellett az Szkr. biztosítja a vizsgaközpont számára a lehetőséget (amely egyben kötelezettség is, hiszen elmulasztása esetén az akkreditációja is kockán foroghat), hogy a vizsgabizottság jogellenes működése vagy annak előrelátható bekövetkezése esetén felhívja a vizsgabizottság figyelmét a jogszerű működés feltételeinek biztosítására, megtartására.

Speciális vizsgakörülmények:

Az új szakmai vizsgáztatási jogszabályi környezet is „gondol” arra, hogy sajátos nevelési igényű, illetve fogyatékkal élő emberek is részt vesznek szakmai vizsgákon. Ezért számukra változatlanul biztosítani kell az egyenlő esélyű hozzáférést, a sajátos nevelési igény, illetve a fogyatékoság jellegéhez igazodó vizsgáztatás lehetőségét. Az ehhez kapcsolódó kedvezmények azonban kizárólag az annak alapjául szolgáló körülménnyel összefüggésben biztosíthatóak, és nem vezethetnek a szakma megszerzéséhez szükséges követelmények alóli általános felmentéshez. Ezen törvényi háttér alapján, az érintettek szakmai vizsgája megvalósulásának elősegítésére az Szkr. a következő lehetőségeket biztosítja:

Az akkreditált vizsgaközpont:

a halláskárosodott vizsgázó kérelmére a vizsgatevékenység szóban történő részének idejére – ha az indokolt –jelnyelvi tolmácsot biztosít,
a vizsgázó igazolt kérelme alapján engedélyezheti a vizsgázómentesítést a vizsgatevékenység idegen nyelvi része vagy annak egy típusa, szintje alól, ha a vizsgázót a szakmai oktatás során is mentesítették az idegen nyelv értékelése és minősítése alól,
engedélyezheti az interaktív vizsgatevékenység szóban történő vizsgatevékenységgel vagy a vizsgatevékenység szóban történő részének interaktív vizsgatevékenységgel történő felváltását,
engedélyezheti az adott vizsgatevékenység az arra meghatározott időnél hosszabb idő alatt történő teljesítését azzal, hogy a projektfeladat esetén a hosszabbítás nem haladhatja meg a projektfeladatra előírt időtartam harminc százalékát, kivéve, ha a képzési és kimeneti követelmények másként rendelkeznek.

Dokumentálás:

A szakmai vizsga kötelező, jogszabályban rögzített dokumentumaival kapcsolatban a vizsgajegyzőkönyvet kell még kiemelni, mert – az értékelési dokumentumok mellett –ez és mellékletei támasztják alá a szakmai vizsga jogszerűségét, hitelességét. Az Szkr. szerint a szakmai vizsgáról vizsgajegyzőkönyv készül, amely időrendben tartalmazza a szakmai vizsga összes eseményét.

A vizsgajegyzőkönyvben rögzítésre kell, hogy kerüljenek a szabálytalanságok, az igazolt vagy igazolatlan hiányzások, a felmentések [tanulmányi verseny vagy egyéb mentesítést igazoló dokumentum (pl. korábbi sikertelen vizsga törzslapkivonat) alapján], a vizsgafelügyelő szakmai vizsgával kapcsolatos tapasztalatai, a vizsga (lebonyolításának)értékelése.

A szakmai vizsga utolsó vizsgatevékenységét követően a vizsgajegyzőkönyvet le kell zárni, és csatolni kell hozzá a vizsgaösszesítő ívet (A vizsgázó vizsgatevékenységen elért eredményeit a teljes vizsgacsoport esetében az elektronikus vizsgarendszerben kitöltött vagy onnan letöltött egyetlen vizsgaösszesítő íven kell vezetni.), továbbá a felmentési kérelemhez benyújtott okiratok másolatát. A vizsgajegyzőkönyv mellékletét képezi továbbá a lebonyolítási rend és a vizsgatevékenységek lebonyolításának helyszínét, személyi és tárgyi feltételeit, azok biztosításának módját, a feltételek megfelelőségének tényét írásban rögzítő dokumentum. A szakmai vizsga jegyzőkönyvét és valamennyi mellékletét a szakmai vizsga jegyzője, a vizsgafelügyelő és a vizsgabizottság további tagjai írják alá. A vizsgajegyzőkönyvet (a mellékleteivel együtt) az akkreditált vizsgaközpont irattárában öt évig kell őrizni.

A vizsgabizottság szerepe a szakmai vizsgáztatás folyamatában:

Az előző folyamat leírások alapján látható tehát, hogy a szakmai vizsga megkezdését követően az akkreditált vizsgaközpont „háttérbe vonul”, hagyja dolgozni a vizsgabizottságot. Ugyanakkor az is látható, hogy a vizsgabizottság hatásköre lényegesen korlátozottabb, mint a korábbi rendszerben. Vegyük csak sorra: A vizsgával kapcsolatos felmentési kérelmekről, a fogyatékkal élő, illetve az SNI vizsgázók esetén a szakmai vizsga teljesítésének alternatív módjáról, a vizsgaszükség esetén 1 nappal történő meghosszabbításáról, a vizsgázó végső vizsgaeredményéről az akkreditált vizsgaközpont dönt.

Ezek a hatáskörök korábban a bizottságnál voltak. Az új vizsgarendszer szerinti vizsgabizottság nem írja alá a törzslapot (bár a nevük feltüntetésre kerül rajta) és a kiállításra kerülő oklevélen, bizonyítványon is csak az akkreditált vizsgaközpont vezetőjének az aláírása szerepel.

Így megállapítható, hogy az új vizsgarendszerben a teljes vizsgafolyamatért és a vizsga eredményéért egyedül az akkreditált vizsgaközpont felel (ami érthető, hiszen azért kezdeményezte a vizsgaközponttá válást, hogy ezt a feladatot önállóan és teljeskörűen, saját hatáskörben végezhesse, láthassa el). Ezeket összegezve viszont a vizsgabizottság vonatkozásában azt állapíthatjuk meg, hogy bár szerepe, feladata, tevékenysége most is nélkülözhetetlen része a vizsgáztatási folyamatnak, azonban a korábbi döntéshozó funkciója helyett, alapvetően döntés-előkészítő szerepet lát el a vizsgáztatás folyamatában.

A vizsgázó teljesítményét vizsgatevékenységként, az egyes vizsgatevékenységek esetén elért/megszerzett pontszámok százalékban és érdemjegyben történő kifejezésével kell értékelni. Az elérhető pontszámok százalékos teljesítésének érdemjegyben történő kifejezését is tartalmazza az Szkr. a következők szerint:

- hetvenkilenc százalék fölött jeles (5),
- hatvan és hetvenkilenc százalék között jó (4),
- ötven és ötvenkilenc százalék között közepes (3),
- negyven és negyvenkilenc százalék között elégséges (2),
- negyven százalék alatt elégtelen (1).

A szakmai vizsga minősítését az egyes vizsgatevékenységek képzési és kimeneti követelményekben meghatározott értékelési súly arányának megfelelően kell kiszámítani. Sikertelen a szakmai vizsga, ha bármelyik vizsgatevékenység eredménye elégtelen. A szakmai vizsga eredményét az akkreditált vizsgaközpont a szakmai vizsgát követő öt napon belül hirdeti ki.

Díjazás:

A korábbi szabályozástól eltérően a vizsgabizottság szakmai vizsgáztatással összefüggő díjazásáról, illetve esetleges költségtérítésről az új jogszabályi háttér nem tartalmaz egyetlen rendelkezést sem. Ennek egyrészt az az oka, hogy előre – a vizsgafelügyelő kivételével – nem dönthető el „központilag”, hogy az akkreditált vizsgaközpont saját hatáskörében milyen módon fogja biztosítani a vizsgabizottság további tagjait a vizsgára, így azt sem lehet megmondani, hogy indokolt-e vizsgáztatási díjról rendelkezni. A másik ok az volt, hogy az önállóan működő akkreditált vizsgaközpont saját hatáskörben dönthesse el, hogy kinek, mennyit és hogyan fizet a vizsgáztatási feladatokban történő közreműködésért.